

Disputace o totalitarismu

VÁŽENÉ ČTENÁŘKY, VÁŽENÍ ČTENÁŘI,

koncept totalitarismu či totalitní diktatury, který po druhé světové válce reflektoval zkušenost německého nacionálního socialismu, italského fašismu a sovětského komunismu, jistě může a musí být nově diskutován a interpretován, a to nejen z perspektivy historiografické a politologické, ale například i filosofické a sociologické. Nejde ovšem toliko o teoretickou disputaci zabývající se dějinami 20. století, poněvadž i dnes se některé země deklarují jako revizionistické mocnosti a otevřeně se snaží o destrukci platného mezinárodního řádu, přičemž ani neskřývají svůj „totalní“ nárok na ovládnutí jedinců i celých národů, což je zejména případ Ruska, Íránu a Číny.

Přestože se Sovětský svaz jakožto reprezentant expanzivního totalitarismu v komunistickém hávu v roce 1991 rozpadl, jeho toxické dědictví je v současném Rusku adorováno a spolu se starší tradicí ruského imperialismu a kolonialismu slouží jako nástroj k potlačování svobody a k válečné agresi vůči suverénním státům, jak to nyní vidíme na genocidní válce Ruska proti Ukrajině, která trvá na svých evropských aspiracích. I proto jsme toto číslo revue *Paměť a dějiny* zaměřili na vývoj konceptu totalitarismu a jeho konkrétní projevy. Jde o téma, jemuž by se Ústav pro studium totalitních režimů

měl dlouhodobě věnovat, nejlépe prostřednictvím nástrojů politické filosofie a politologie, když už má jako státem zřízená instituce adjektivum totalitní ve svém názvu.

Také v Česku se nesměle a občas bez znalosti mezinárodního diskursu vede s konceptem totalitarismu polemika, jejímž cílem je identifikovat různé fáze komunistického režimu v Československu. Často se tak děje zvláštním způsobem, jako by komunistické Československo bylo suverénní zemí, kde se mohlo diskutovat o různých variantách „socialismu“, a ahistoricky se odhlíží od sovětsko-ruské dominance nad tzv. východním blokem stejně jako od reality sovětské okupace „normalizované“ ČSSR.

Ačkoliv česká diskuse o sovětsko-ruském totalitarismu aplikovaném v Československu zdánlivě probíhá mnoho let, je vlastně stále na úplném začátku. A rozhodně by bylo relevantní třeba na vztah Moskva–Praha uplatnit interpretační nástroje koloniálních studií a po roce 1989 i tzv. dekolonizační diskurs. I na tuto perspektivu se v budoucnu hodláme ve spolupráci s obdobnými akademickými a paměťovými institucemi (nejen) v Evropě intenzivně zaměřovat.

Jakožto garant tohoto čísla revue *Paměť a dějiny* vám za náš autorský a redakční tým přeji inspirativně znepokojivé čtení a přemýšlení.

PETR HLAVÁČEK